

- entsyklopediya. – Назва з екрана.
31. Финансовый словарь Финам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/>. – Назва з екрана.
32. Вступ до маркетингу : конспект лекцій / Шевченко Л. С., Грищенко О. А., Макуха С. М. [та ін.] ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 71 с. – Режим доступу: <http://ukr-pravo.at.ua/index/0-697>. – Назва з екрана.
33. Шубін О. О. Інфраструктура товарного ринку [Електронний ресурс] / Шубін О. О. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/marketing/infrastruktura_tovarnogo_rinku_-_shubin_oo. – Назва з екрана.
34. Щербань В. М. Створення товару: маркетингове, конструкторське та технологічне забезпечення : навч. посіб. / В. М. Щербань, К. М. Таньков, І. С. Задорожній. – К. : Професіонал, 2007. – 288 с.
35. Экономика. Толковый словарь [Електронний ресурс] / Дж. Блэк ; общ. ред. Осадчая И. М. – М. : ИНФРА-М : Весь Мир, 2000. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/>. – Назва з екрана.

УДК 658.5.012.2

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В. Ю. Цейко

Головним стимулом для ефективного використання енергії в Україні є розробка програми енергозбереження на промислових підприємствах. Держава зможе використовувати свій ресурс енергоефективності й уникнути негативних наслідків високої енергоємності для розвитку економіки у разі цілеспрямованої та послідовної роботи щодо усунення бар'єрів і стимулювання реалізації економічно виправданих проектів підвищення ефективності використання енергії.

Вжиття заходів органами державної влади щодо розробки сучасної правової бази, формування організаційних структур підвищення енергоефективності, державної підтримки та створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення бізнесу можуть принести очікувані результати за умови дотримання балансів інтересів учасників ринку і системи державного управління, перш за все шляхом підвищення економічної зацікавленості споживачів палива та енергії в енергозбереженні, стимулюванні приватних інвестицій у цій сфері діяльності.

Формування програми енергозбереження на промислових підприємствах є необхідною умовою у зв'язку із застарілим обладнанням і

великими витратами теплової та електричної енергії. Програма енергозбереження промислових підприємств має ґрунтуватися на великих дослідженнях і фактичних даних. Тому потрібно ретельно займатися збором і аналізом величезного обсягу інформації. Крім того, програма енергозбереження додасть підприємствам визначеності та індивідуальності.

Розв'язанню проблем енергозбереження, ефективного використання ресурсів, оцінки ефективності інвестиційної та інноваційної діяльності присвячені праці таких провідних учених-економістів, як: О. В. Амельницька, О. І. Амоша, Б. В. Буркинський, В. М. Геєць, А. В. Гриньов, В. М. Інякін, Є. В. Ковальов, С. А. Кукель-Краєвський, Е. М. Лібанова, О. В. Мозенков, П. Г. Перерва, Л. В. Соколова, В. М. Тимофеев, А. М. Ткаченко, А. І. Яковлев та ін. Розробці науково-методичних засад і дослідженню різних аспектів енергозбереження на промислових підприємствах присвячені праці В. А. Жовтянського, Д. В. Зеркалова, Ю. Г. Качана, А. В. Праховника, В. П. Розена, О. М. Суходолі та ін. [1–6].

Водночас варто відзначити недостатній рівень досліджень у цій галузі сучасної теорії і практики управління інноваційним розвитком

систем енергозбереження у промисловості. Водночас не в повному обсязі вивченою залишається проблема формування програм енергозбереження на промислових підприємствах.

Мета статті – дослідити проблеми у формуванні та практичній реалізації програм енергозбереження на промислових підприємствах.

Розроблена програма енергозбереження промислових підприємств не гарантує успіху, і підприємство, що створює її, може спіткати невдача через помилки в організації, мотивації та системі контролю. Програма енергозбереження промислових підприємств має бути цілісною, але і зберігати гнучкість. Володіння інформацією про те, чого організація хоче досягти, допоможе уточнити найбільш ефективні способи розв'язання проблем. Приймаючи обґрунтовані та систематизовані планові рішення, керівництво знижує ризик прийняття неправильного рішення через помилкову або недостовірну інформацію про можливості організації або про зовнішню ситуацію на ринку.

Функції розробленої програми енергозбереження на промислових підприємствах мають полягати у:

- виборі головних напрямів щодо діяльності підприємств, що дасть змогу йому краще розуміти структуру витрат тепла та електроенергії, процесів виробництва продукції, а також планування цін;
- забезпеченні кожного підрозділу підприємства чіткими цілями, які мають бути узгоджені із загальними завданнями підприємства;
- стимулюванні координації зусиль різних функціональних напрямів;
- оцінюванні підприємством своїх сильних і слабких сторін щодо конкурентів, можливостей і загроз у навколишньому середовищі;
- створенні основи для розподілу ресурсів;
- демонструванні важливості застосування процедур оцінки діяльності.

Перед складанням програми енергозбереження на промисловому підприємстві мають бути проаналізовані такі фактори:

- економічні – зовнішнє середовище повинне постійно діагностуватися і оцінюватися, тому стан економіки буде впливати на цілі під-

приємства. Це темпи інфляції, міжнародний платіжний баланс, рівень зайнятості тощо;

- політичні – активна участь підприємницьких фірм у політичному процесі є вказівкою на важливість державної політики для підприємства. Отже, держава повинна стежити за нормативними документами місцевих органів влади суб'єктів держави та центрального уряду;

- ринкові – розподіл доходів населення, рівень конкуренції в галузі, легкість проникнення на ринок;

- технологічні – аналіз технологічного середовища враховує зміни в технології виробництва, застосування ЕОМ, успіхи в технології засобів зв'язку;

- фактори конкуренції – будь-яке підприємство має дослідити дії своїх конкурентів: аналіз майбутніх цілей та оцінка поточної стратегії конкурентів, огляд передумов щодо конкурентів і галузі, в якій функціонують ці підприємства, поглиблене вивчення сильних і слабких сторін конкурентів;

- фактори соціальної поведінки – фактори, що враховують мінливі відносини, очікування і звичаї суспільства (роль підприємництва, роль жінок і національних меншин у суспільстві, захист інтересів споживачів);

- міжнародні чинники – керівництво фірм, що діють на міжнародному ринку, має постійно оцінювати і контролювати зміни в цій широкій сфері.

Розроблена програма енергозбереження на промислових підприємствах – це:

- одночасно кінцева мета, керівна лінія поведінки, етапи майбутніх напрямів розвитку підприємства;

- картина майбутнього, де найближчі події підприємства прогнозовані відповідно до зазначеного плану;

- передбачені та підготовлені на певний період дії підприємства.

Розроблена програма енергозбереження промислових підприємств має ґрунтуватися насамперед на ресурсах підприємства, природі та важливості поточних операцій, можливостях майбутнього, що залежать від технічних, комерційних, фінансових та інших умов. Підготовка розробленої програми енергозбереження – одна з найбільш важливих і важких

операцій на будь-якому підприємстві. Вона приводить у дію всі відділи та всі функції, зокрема виробничу. Відсутність у промислових підприємств коштів на модернізацію у разі високого ступеня зношеності всіх елементів систем електропостачання та теплопостачання не дає змоги в першу чергу забезпечити надійність і необхідні параметри якості розвитку промислового підприємства.

Низька ефективність розроблених на промислових підприємствах заходів призводить до того, що витрачання значних коштів не сприяє розв'язанню проблем. Метою програми енергозбереження повинно бути зниження витрат підприємства на оплату енергоносіїв. Реалізація розробленої програми енергозбереження промислових підприємств дасть змогу:

- знизити витрати підприємства на оплату енергоносіїв, оздоровити економіку;
- забезпечити економію паливно-енергетичних ресурсів;
- вивільнити грошові кошти на модернізацію обладнання або на реалізацію пріоритетних соціально-економічних програм;
- підвищити ефективність транспортування, розподілу та споживання енергоносіїв шляхом розробки та впровадження високо-ефективних енергозберігаючих технологій, техніки, сучасних приладів обліку енергоресурсів;
- створити нормативно-правові механізми, що сприяють підвищенню ефективності методів економічності енергоресурсів.

Програма енергозбереження має властивості самоорганізації та саморозвитку, що дасть змогу отримати більш високий результат за критерієм «вартість – ефективність». Завдяки отриманню нових знань про програмне управління створюється додатковий «програмний продукт» для вдосконалення та розвитку структури програми, більш повного досягнення поставлених цілей.

У рамках процесу розробки програми енергозбереження має бути визначена процедура розгляду та погодження інвестиційних проектів, яка визначає порядок і терміни прийняття до розгляду проекту, порядок розгляду та аналізу проекту, критерії схвалення проекту. Розробка програми енергозбереження промислових підприємств повинна здійснюватися під патронатом органів місцевого самоврядування, організаціями, залученими на конкурсній основі.

Отже, головною метою розробки програми енергозбереження на промислових підприємствах є зниження споживання енергоресурсів (рис. 1). На рис. 1 показано, що зниження споживання енергоресурсів прямо пропорційно залежить від зниження споживання теплової енергії, електричної енергії і використання додаткових і відновлюваних джерел енергії в межах промислового підприємства.

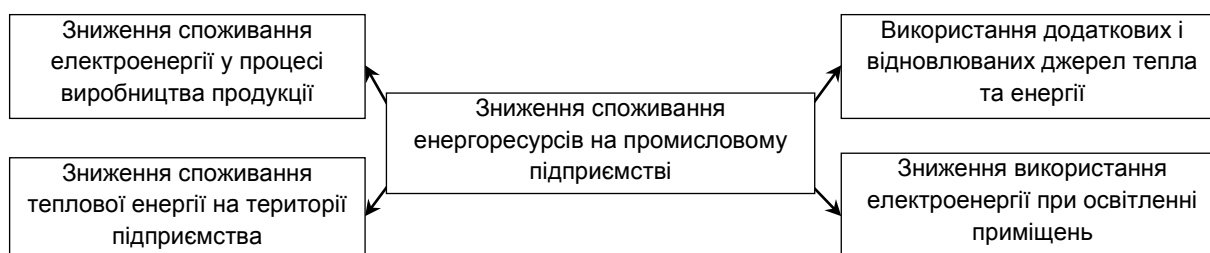

Рис. 1. Головні цілі програми енергозбереження

Програма енергозбереження промислових підприємств має ґрунтуватися на дослідженнях і фактичних даних. Тому необхідно постійно займатися збором і аналізом великої кількості інформації. На рис. 2 представлені

складові програми енергозбереження на промислових підприємствах.

Крім того, програма енергозбереження дасть підприємству визнання та індивідуальності. У таблиці наведені основні елементи

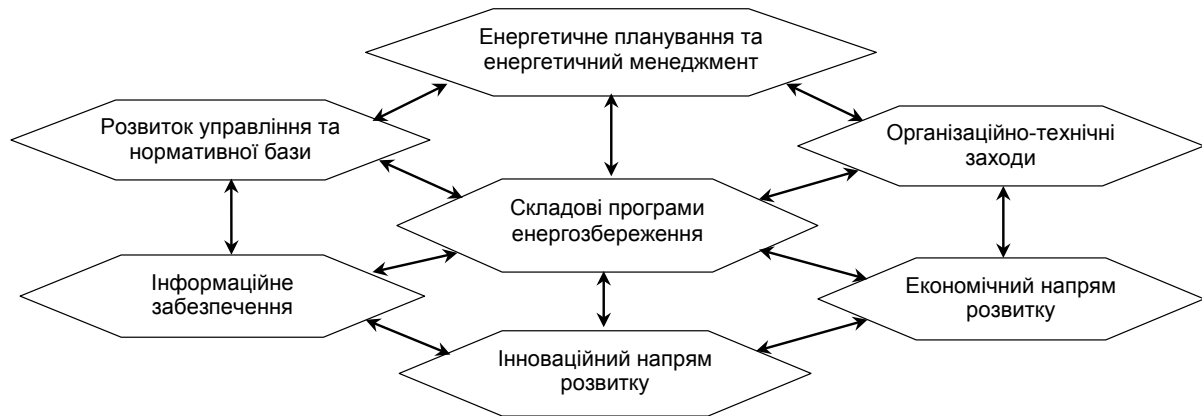

Рис. 2. Складові програми енергозбереження на промислових підприємствах

складових програми енергозбереження на промисловому підприємстві.

З табл. 1 випливає, що на промислових підприємствах роботу з енергозбереження слід виконувати за такими напрямками:

- на кожному промисловому підприємстві наказом або розпорядженням повинна

бути визначена служба енергозбереження та конкретні особи, відповідальні за проведення роботи з енергозбереження та контролю за витратами енергоресурсів;

- на великих і насамперед енергоємних підприємствах необхідно встановити ліміти (плани) споживання енергоресурсів по осно-

Таблиця 1

Елементи складових програми енергозбереження на промислових підприємствах

Технічна програма енергозбереження	Інноваційна програма енергозбереження	Інформаційна програма енергозбереження	Організаційно-економічна програма енергозбереження	Нормативна програма енергозбереження	Енергетична програма енергозбереження
1. Модернізація засобів транспортування енергоресурсів	1. Створення інноваційного фонду на промисловому підприємстві	1. Проведення конференцій, семінарів	1. Організація і проведення енергетичного аудиту на підприємстві	1. Розробка норм і нормативів енергозбереження на промисловому підприємстві	1. Створення на підприємстві фонду енергозбереження
2. Перехід на енергозберігаючі технології	2. Конкурсний механізм формування інноваційних програм щодо енергозбереження для їх реалізації	2. Організація регіональних виставок	2. Організація комерційного обліку та контролю щодо використання енергоресурсів	–	2. Налагодження системи зі збору, обробки та аналізу отриманої інформації від цехів
3. Модернізація та оновлення енергоспоживаючого обладнання	3. Упровадження енергозберігаючих технологій інноваційного рівня	3. Поширення позитивної інформації про впровадження ефективних заходів щодо енергозбереження	3. Оснащення приладами обліку	–	3. Облік економії енергоресурсів з метою формування фінансово-економічного механізму реалізації енергозберігаючих заходів
4. Встановлення втрат паливно-енергетичних ресурсів	–	4. Здійснення маркетингу у сфері енергозбереження	4. Організація автоматизованих систем обліку енергетичних ресурсів	–	–

вних цехах і відповідно поцеховий технічний облік для здійснення поцехового контролю за витратами енергоресурсів і заохочення їх за економію;

- слід розробити систему матеріальної зацікавленості працівників щодо економії ресурсів;

- щорічно необхідно складати плани технічних заходів щодо енергозбереження із зазначенням ефективності, термінів виконання, відповідальних за виконання фактичних результатів їх впровадження, плани технічних заходів і звіти стосовно слід затверджувати;

- повинні бути проведені обов'язкові енергетичні обстеження і енергоаудит.

Також необхідно зважати на проведення заходів з енергозбереження залежно від спрямованості та результатів реалізації, що передбачають безпосереднє енергозбереження та непряме енергозбереження [7].

Основними принципами програми енергозбереження повинні бути:

- пріоритет зниження витрат енергії і тепла над збільшенням обсягів виробництва продукції;

- поєднання інтересів споживачів, постачальників і виробників енергії;

- першочерговість забезпечення виконання екологічних вимог до використання енергії;

- обов'язковість обліку витрат енергетичних ресурсів;

- сертифікація енергозберігаючого обладнання;

- забезпечення мінімізації витрат із розробки та впровадження енергозберігаючих заходів у технологічний процес;

- здійснення заходів програми за рахунок власних коштів промислових підприємств, або на поворотній основі.

Основними цілями програми енергозбереження мають бути:

- підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів на одиницю випуску продукції;

- скорочення питомих витрат енергоресурсів;

- зниження фінансового навантаження на витрати підприємства за рахунок скорочення

платежів за паливо, теплову та електричну енергію;

- створення економічних, технічних та організаційних умов для ефективного використання енергетичних ресурсів, стимулювання проведення енергозберігаючої політики на основі економічної зацікавленості.

Програма енергозбереження є стратегічним напрямом проблемно орієнтованих проектів розвитку, які спрямовані на переорієнтування складної системи виробництва, що не відповідає сучасним вимогам, у більш енергоефективне.

Водночас на формування програм енергозбереження на промислових підприємствах впливають фактори, які можна розділити на такі основні групи: правові, природно-ресурсні, трудові, фінансово-економічні, техніко-технологічні.

Для оцінки правових факторів необхідно проаналізувати нормативно-правову базу енергозбереження. Така база повинна бути не тільки на державному рівні, а й на регіональних рівнях.

Природно-ресурсні фактори енергозбереження включають у себе можливості з максимальної економії вже наявних ресурсів на промислових підприємствах та їх ефективно і повторно використання у виробництві.

Трудові фактори у значній мірі впливають на енергозбереження промислових підприємств. Вони відображаються у рівні кваліфікації персоналу, їхньої мотивації і перспективах кар'єрного зростання.

Фінансово-економічні фактори повинні стимулювати персонал до проведення енергозберігаючих заходів. Ці фактори залежать від обсягу наявних у підприємства вільних власних коштів, наявності дебіторської заборгованості та відповідної можливості отримання кредитів.

Техніко-технологічні фактори виражаються у можливостях технічної та технологічної баз промислових підприємств. Наприклад, матеріально-технічна база засобів зв'язку в багатьох регіонах України переважно становить застаріле комунікаційне обладнання, яке починають замінювати на електронне.

Усі перераховані фактори безпосередньо впливають на формування програм енергозбереження на промислових підприємствах. Програми енергозбереження потребують сьогодні адекватного реагування на існуючу ситуацію та об'єднання дій усіх структурних підрозділів промислового підприємства.

Практика свідчить, що промислові підприємства не готові до виконання складного завдання – розробки програми енергозбереження. У межах існуючих структур нікому займатися цією роботою. Оскільки на багатьох промислових підприємствах відсутні кваліфіковані кадри в галузі енергозбереження, тому необхідно навчати співробітників підприємств для виконання прийнятих програм з енергозбереження.

Формування програм енергозбереження на промислових підприємствах забезпечить переведення промисловості України на енергоефективний і бездотаційний шлях розвитку в бюджетній сфері. Ретельний облік паливно-енергетичних ресурсів, їх економія, нормування, оптимізація енергетичного балансу, впровадження інновацій, удосконалення науково-інноваційної, інформаційної баз дадуть змогу зменшити витрати промислових підприємств на придбання паливно-енергетичних ресурсів. Стимулювання ефективного використання енергії буде запорукою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств на світовому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія енергозбереження в Україні : аналітично-довідкові матеріали : в 2 т. Т. 1. Загальні засади енергозбереження / за ред. В. А. Жовтянського, М. М. Кулика, Б. С. Стогнія. – К. : Академперіодика, 2006. – Т. 1. – 510 с.
2. Зеркалов Д. В. Енергозбереження в Україні : у 2 кн. Кн. 1 : Нормативно-правова основа. Енциклопедичний довідник. – К. : Основа, 2006. – 684 с.
3. Качан Ю. Г. Щодо оптимізації послідовності реалізації програм енергозбереження за економічним критерієм / Ю. Г. Качан, К. О. Братковська // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1. – С. 97–100.
4. Праховник А. В. Контроль ефективності енерговикористання – ключова проблема управління енергозбереженням / А. В. Праховник, В. Ф. Находов, О. В. Борисенко // Енергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2009. – № 8. – С. 41–54.
5. Розен В. П. Концепция разработки системы энергетического мониторинга в организациях бюджетной сферы / В. П. Розен, А. Яичник, И. Литвин // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2009. – № 10. – С. 9–17.
6. Суходоля О. Методологічні основи формування програми розвитку політики енергоефективності / О. Суходоля // Збірник наукових праць НАДУ. – 2005. – Вип. 1. – С. 210–229.
7. Микитенко В. В. Енергоефективність промислового виробництва / Микитенко В. В. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2004. – 282 с.

УДК 331.101(477)

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ТРУДОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА ВИРОБНИЧОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Н. П. Базалійська

Проблеми, пов'язані з неефективним використанням трудових ресурсів, які залишилися у спадок від Радянського Союзу, вимагають не лише докорінної модернізації існуючої техніко-технологічної бази, але й наукового обґрунтування використання трудових ресурсів і мотивації трудової діяльності.

Особливістю розвитку менеджменту організацій наразі є посилення уваги до людини-працівника, яку розглядають сьогодні як їх основну конкурентну перевагу. Зокрема, саме ефективно управління трудовою поведінкою працівника може сприяти як зростанню конкурентоздатності, прибутковості, ринкової